

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เอกสารประกอบการพิจารณา

ร่างพิธีสารฉบับที่ ๓ เพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไมตรี
และความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อ.พ. ๓๕/๒๕๕๒ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยสามัญทั่วไป

จัดทำโดย กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ
โทร ๐ ๒๒๕๕ ๒๐๗๐-๒

เรียกดูเอกสารได้ที่

www.parliament.go.th/library

Legislative Institutional Repository of Thailand

ร่างพิธีสารฉบับที่ ๓ เพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไมตรี
และความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

Legislative Institutional Repository of Thailand

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นในเวลาจำกัด เพื่อให้ทันใช้ประโยชน์ในการพิจารณาร่างพินิจสารฉบับที่ ๓ เพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เข้าสู่การประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยรวบรวมข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความ ข่าวจากสื่อต่าง ๆ และ/หรือสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่สมาชิกรัฐสภาและผู้สนใจทั่วไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง เอกสารประกอบการพิจารณานี้ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑,๒,๓ สำนักวิชาการ เป็นผู้จัดทำ และเผยแพร่ทาง www.parliament.go.th/library ผู้ใดนำข้อความหรือส่วนหนึ่งส่วนใดในเอกสารนี้ไปลงพิมพ์ในเอกสารอื่น โปรดอ้างอิงที่มากำกับไว้ด้วย

ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐ – ๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘ และ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๙

กลุ่มงานบริการวิชาการ

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
๑. Third Protocol Amending the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia	๑
๒. (คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ) พิธีสารฉบับที่ ๓ เพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๓
๓. Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia Indonesia, 24 February 1976	๕
๔. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๑๑
๕. ประเทศที่เป็นภาคีของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๑๓
๖. หลักการพื้นฐานของความร่วมมืออาเซียน	๑๕
๗. ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน	๑๗
๘. ความสำเร็จของอาเซียนและประโยชน์ต่อประเทศไทย	๑๙
๙. คำนิยามของสนธิสัญญา	๒๑

ผู้รับผิดชอบ

นางวิจิตรา วัชรภรณ์

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางสาวดวงรัตน์ เกาทัณฑ์พงษ์กุล

ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการวิชาการ ๑

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นายยอดชาย วิถีพานิช

วิทยากร ๖

นายยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์

นิติกร ๖

นางอรณิช รุ่งธิพานนท์

วิทยากร ๕

นางสาวศรัณยา สี่มา

นิติกร ๕

นางสาวเปรมฤดี วงศ์สาคร

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๑

นางสาวอุษณีย์ อินทองช่วย

เจ้าหน้าที่ธุรการ ๑

๖ พฤษภาคม ๒๕๕๒

**Third Protocol Amending
the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia
(Draft as of 12 March 2009)**

Brunei Darussalam
The Kingdom of Cambodia
The Republic of Indonesia
The Lao People's Democratic Republic
Malaysia
The Union of Myanmar
The Republic of the Philippines
The Republic of Singapore
The Kingdom of Thailand
The Socialist Republic of Viet Nam
The Commonwealth of Australia
The People's Republic of Bangladesh
The People's Republic of China
The Democratic People's Republic of Korea
The French Republic
The Republic of India
Japan
Mongolia
New Zealand
The Islamic Republic of Pakistan
Papua New Guinea
The Republic of Korea
The Russian Federation
The Democratic Socialist Republic of Sri Lanka
The Democratic Republic of Timor-Leste

Hereinafter referred to as the High Contracting Parties:

DESIRING to ensure that there is appropriate enhancement of cooperation with all peace-loving nations both within and outside Southeast Asia, in particular, neighbouring States of the Southeast Asian region, as well as with regional organisations whose members are only sovereign States;

รับรองสำเนาถูกต้อง

ศาสตราจารย์ ดร. กษิต ภูมิพลรัตน์
(ผู้อำนวยการกองอาเซียน 1)

CONSIDERING Paragraph 5 of the preamble of the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, done at Denpasar, Bali, on 24 February 1976 (hereinafter referred to as the Treaty of Amity) which refers to the need for cooperation with all peace-loving nations, both within and outside Southeast Asia, in the furtherance of world peace, stability and harmony;

HEREBY AGREE TO THE FOLLOWING:

Article 1

Article 18, Paragraph 3, of the Treaty of Amity shall be amended to read as follows:

"This Treaty shall be open for accession by States outside Southeast Asia and regional organisations whose members are only sovereign States subject to the consent of all the States in Southeast Asia, namely, Brunei Darussalam, the Kingdom of Cambodia, the Republic of Indonesia, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Union of Myanmar, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand and the Socialist Republic of Vietnam."

Article 2

Article 14, Paragraph 2, of the Treaty of Amity shall be amended to read as follows:

"However, this article shall apply to any of the High Contracting Parties outside Southeast Asia only in cases where that High Contracting Party is directly involved in the dispute to be settled through the regional processes."

Article 3

This Protocol shall be subject to ratification and shall come into force on the date the last instrument of ratification of the High Contracting Parties is deposited.

DONE at xxx, the xxxx

LIART

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

พิธีสารฉบับที่ 3 เพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บรูไนดารุสซาลาม

ราชอาณาจักรกัมพูชา

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มาเลเซีย

สหภาพพม่า

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

สาธารณรัฐสิงคโปร์

ราชอาณาจักรไทย

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เครือรัฐออสเตรเลีย

สาธารณรัฐประชาชนบังคลาเทศ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี

สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐอินเดีย

ญี่ปุ่น

มองโกเลีย

นิวซีแลนด์

สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

ปาปัวนิวกินี

สาธารณรัฐเกาหลี

สหพันธรัฐรัสเซีย

สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต

ต่อไปนี้เรียกว่าภาคี

ปรารถนา ที่จะทำให้มั่นใจว่ามีการเพิ่มพูนความร่วมมือที่เหมาะสมกับชาติที่รักสันติภาพทั้งปวงทั้งที่อยู่ในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะรัฐเพื่อนบ้านของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนกับองค์การระดับภูมิภาคซึ่งมีสมาชิกเป็นรัฐอธิปไตยเท่านั้น;

คำนึง ว่า วรรค 5 ของอารัมภบทของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำที่เมืองเดนปาซาร์ เกาะบาหลี วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2519 (ต่อไปนี้จะเรียกว่าสนธิสัญญาไมตรีฯ) ซึ่งกล่าวถึงความจำเป็นของความร่วมมือกับชาติที่รักสันติภาพทั้งปวง ทั้งที่อยู่ในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรักษาสันติภาพของโลก เสถียรภาพ และความปรองดอง;

ตกลงกัน ดังนี้ :

ข้อ 1

ให้แก้ไข ข้อ 18 วรรค 3 ของสนธิสัญญาไมตรีฯ ดังนี้ :

"สนธิสัญญานี้เปิดรับการภาคยานุวัติโดยรัฐที่อยู่นอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และองค์การระดับภูมิภาคซึ่งมีสมาชิกเป็นรัฐอธิปไตยเท่านั้น โดยขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งปวง ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม"

ข้อ 2

ให้แก้ไข ข้อ 14 วรรค 2 ของสนธิสัญญาไมตรีฯ ดังนี้ :

"อย่างไรก็ตาม ข้อนี้ใช้กับภาคีใด ๆ ที่อยู่นอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เฉพาะในกรณีที่ภาคีนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อพิพาทที่จะระงับผ่านกระบวนการในภูมิภาค"

ข้อ 3

พิธีสารนี้ขึ้นอยู่กับการสัตยาบันและจะมีผลใช้บังคับ ณ วันที่สัตยาบันสารฉบับสุดท้ายของภาคีได้รับการเก็บรักษา

ทำที่ ในวันที่.....

LIART

&

**Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia
Indonesia, 24 February 1976**

The High Contracting Parties :

CONSCIOUS of the existing ties of history, geography and culture, which have bound their peoples together;

ANXIOUS to promote regional peace and stability through abiding respect for justice and the rule of law and enhancing regional resilience in their relations;

DESIRING to enhance peace, friendship and mutual cooperation on matters affecting Southeast Asia consistent with the spirit and principles of the Charter of the United Nations, the Ten Principles adopted by the Asian-African Conference in Bandung on 25 April 1955, the Declaration of the Association of Southeast Asian Nations signed in Bangkok on 8 August 1967, and the Declaration signed in Kuala Lumpur on 27 November 1971;

CONVINCED that the settlement of differences or disputes between their countries should be regulated by rational, effective and sufficiently flexible procedures, avoiding negative attitudes which might endanger or hinder cooperation;

BELIEVING in the need for cooperation with all peace-loving nations, both within and outside Southeast Asia, in the furtherance of world peace, stability and harmony;

SOLEMNLY AGREE to enter into a Treaty of Amity and Cooperation as follows:

CHAPTER I : PURPOSE AND PRINCIPLES

Article 1

The purpose of this Treaty is to promote perpetual peace, everlasting amity and cooperation among their peoples which would contribute to their strength, solidarity and closer relationship,

Article 2

In their relations with one another, the High Contracting Parties shall be guided by the following fundamental principles :

- a. Mutual respect for the independence, sovereignty, equality, territorial integrity and national identity of all nations;
- b. The right of every State to lead its national existence free from external interference, subversion or coercion;
- c. Non-interference in the internal affairs of one another;

- d. Settlement of differences or disputes by peaceful means;
- e. Renunciation of the threat or use of force;
- f. Effective cooperation among themselves.

CHAPTER II : AMITY

Article 3

In pursuance of the purpose of this Treaty the High Contracting Parties shall endeavour to develop and strengthen the traditional, cultural and historical ties of friendship, good neighbourliness and cooperation which bind them together and shall fulfill in good faith the obligations assumed under this Treaty. In order to promote closer understanding among them, the High Contracting Parties shall encourage and facilitate contact and intercourse among their peoples.

CHAPTER III : COOPERATION

Article 4

The High Contracting Parties shall promote active cooperation in the economic, social, technical, scientific and administrative fields as well as in matters of common ideals and aspirations of international peace and stability in the region and all other matters of common interest.

Article 5

Pursuant to Article 4 the High Contracting Parties shall exert their maximum efforts multilaterally as well as bilaterally on the basis of equality, non-discrimination and mutual benefit.

Article 6

The High Contracting Parties shall collaborate for the acceleration of the economic growth in the region in order to strengthen the foundation for a prosperous and peaceful community of nations in Southeast Asia. To this end, they shall promote the greater utilization of their agriculture and industries, the expansion of their trade and the improvement of their economic infrastructure for the mutual benefit of their peoples. In this regard, they shall continue to explore all avenues for close and beneficial cooperation with other States as well as international and regional organisations outside the region.

Article 7

The High Contracting Parties, in order to achieve social justice and to raise the standards of living of the peoples of the region, shall intensify economic cooperation. For this purpose, they shall

adopt appropriate regional strategies for economic development and mutual assistance.

Article 8

The High Contracting Parties shall strive to achieve the closest cooperation on the widest scale and shall seek to provide assistance to one another in the form of training and research facilities in the social, cultural, technical, scientific and administrative fields.

Article 9

The High Contracting Parties shall endeavour to foster cooperation in the furtherance of the cause of peace, harmony, and stability in the region. To this end, the High Contracting Parties shall maintain regular contacts and consultations with one another on international and regional matters with a view to coordinating their views actions and policies.

Article 10

Each High Contracting Party shall not in any manner or form participate in any activity which shall constitute a threat to the political and economic stability, sovereignty, or territorial integrity of another High Contracting Party.

Article 11

The High Contracting Parties shall endeavour to strengthen their respective national resilience in their political, economic, socio-cultural as well as security fields in conformity with their respective ideals and aspirations, free from external interference as well as internal subversive activities in order to preserve their respective national identities.

Article 12

The High Contracting Parties in their efforts to achieve regional prosperity and security, shall endeavour to cooperate in all fields for the promotion of regional resilience, based on the principles of self-confidence, self-reliance, mutual respect, cooperation and solidarity which will constitute the foundation for a strong and viable community of nations in Southeast Asia.

CHAPTER IV : PACIFIC SETTLEMENT OF DISPUTES

Article 13

The High Contracting Parties shall have the determination and good faith to prevent disputes from arising. In case disputes on matters directly affecting them should arise, especially disputes

likely to disturb regional peace and harmony, they shall refrain from the threat or use of force and shall at all times settle such disputes among themselves through friendly negotiations.

Article 14

To settle disputes through regional processes, the High Contracting Parties shall constitute, as a continuing body, a High Council comprising a Representative at ministerial level from each of the High Contracting Parties to take cognizance of the existence of disputes or situations likely to disturb regional peace and harmony.

Article 15

In the event no solution is reached through direct negotiations, the High Council shall take cognizance of the dispute or the situation and shall recommend to the parties in dispute appropriate means of settlement such as good offices, mediation, inquiry or conciliation. The High Council may however offer its good offices, or upon agreement of the parties in dispute, constitute itself into a committee of mediation, inquiry or conciliation. When deemed necessary, the High Council shall recommend appropriate measures for the prevention of a deterioration of the dispute or the situation.

Article 16

The foregoing provision of this Chapter shall not apply to a dispute unless all the parties to the dispute agree to their application to that dispute. However, this shall not preclude the other High Contracting Parties not party to the dispute from offering all possible assistance to settle the said dispute. Parties to the dispute should be well disposed towards such offers of assistance.

Article 17

Nothing in this Treaty shall preclude recourse to the modes of peaceful settlement contained in Article 33(1) of the Charter of the United Nations. The High Contracting Parties which are parties to a dispute should be encouraged to take initiatives to solve it by friendly negotiations before resorting to the other procedures provided for in the Charter of the United Nations.

CHAPTER V : General Provision

Article 18

This Treaty shall be signed by the Republic of Indonesia, Malaysia, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore and the Kingdom of Thailand. It shall be ratified in accordance with the constitutional procedures of each signatory State. It shall be open for accession by other States in Southeast Asia.

Article 19

This Treaty shall enter into force on the date of the deposit of the fifth instrument of ratification with the Governments of the signatory States which are designated Depositories of this Treaty and the instruments of ratification or accession.

Article 20

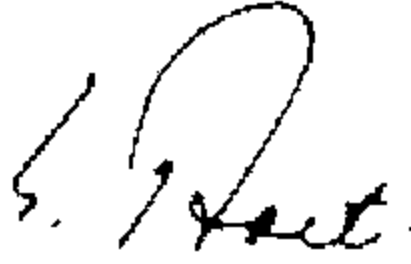
This Treaty is drawn up in the official languages of the High Contracting Parties, all of which are equally authoritative. There shall be an agreed common translation of the texts in the English language. Any divergent interpretation of the common text shall be settled by negotiation.

IN FAITH THEREOF the High Contracting Parties have signed the Treaty and have hereto affixed their Seals.

DONE at Denpasar, Bali, this twenty-fourth day of February in the year one thousand nine hundred and seventy-six.

**For the Republic
of Indonesia:**

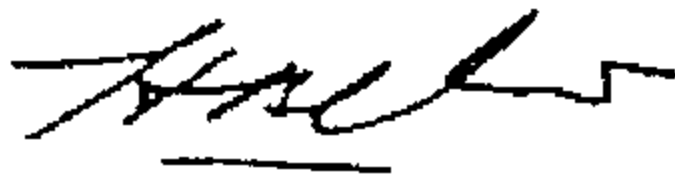
**SOEHARTO
President**

**For the Republic
of Singapore:**

**LEE KUAN YEW
Prime Minister**

For Malaysia:

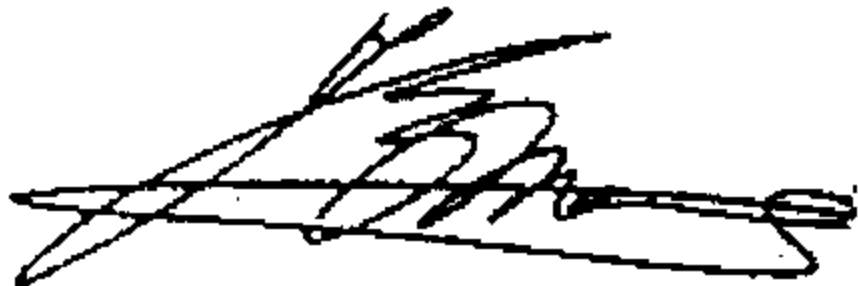
**DATUK HUSEIN ONN
Prime Minister**

**For the Kingdom
of Thailand:**

**KUKRIT PRAMOJ
Prime Minister**

**For the Republic
of the Philippines:**

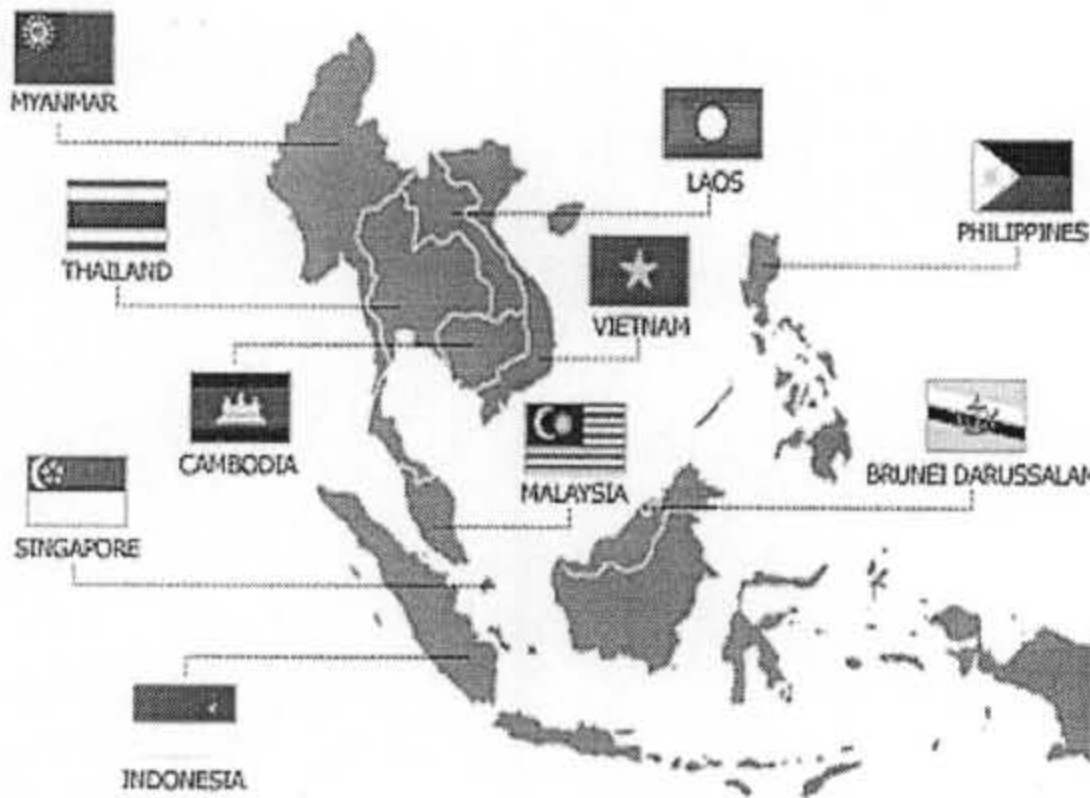

FERDINAND E. MARCOS

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(Association of Southeast Asian Nations : ASEAN)

ข้อมูลทั่วไป

- มีจุดกำเนิดที่ประเทศไทย โดยการลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐
- เป็นกลุ่มภูมิภาคที่มีพัฒนาการเป็นอันดับสองของโลก รองจากสหภาพยุโรป โดยมีเป้าหมายจะรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ๒๕๕๘
- เป็นตลาดขนาดใหญ่โดยมีประชากรรวมกันคิดเป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรโลก
- มีประเทศคู่เจรจา ๑๐ ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐฯ รัสเซีย แคนาดา และสหภาพยุโรป

พื้นที่	๔,๔๖๔,๓๒๒ ตร.กม. (๘.๗ เท่าของ ไทย)	ประธานอาเซียน	ประเทศไทย (กรกฎาคม ๒๕๕๑- ธันวาคม ๒๕๕๒)
ประชากร	๕๗๕ ล้านคน	เลขาธิการอาเซียน	ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ
วันสถาปนา	๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ ณ กรุงเทพฯ ประเทศไทย	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียน	กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย
ประเทศสมาชิก	๑๐ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา	เอกสารสำคัญของอาเซียน	ปฏิญญากรุงเทพฯ (๒๕๑๐) กฎบัตรอาเซียน (ลงนาม ๒๕๕๐ มีผลบังคับใช้ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑)

ข้อมูลเศรษฐกิจ

GDP (๒๕๕๐)	๑.๒๘๑ ล้านล้าน USD (ไทย: ๒๔๕ พันล้าน USD)	ทรัพยากรธรรมชาติ	น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ป่าไม้ ประมง
GDP per Capita (๒๕๕๐)	๒,๒๒๗ USD (ไทย: ๓,๗๒๐ USD)	อุตสาหกรรม	อิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ พลังงาน
GDP Growth (๒๕๕๐)	๖.๓๙% (ไทย: ๔.๘%)	ทุนสำรองระหว่างประเทศ	๕๑๙.๙๔ พันล้าน USD
สินค้าส่งออกสำคัญ	น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ อิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ	ตลาดส่งออกสำคัญ	ญี่ปุ่น จีน สหภาพยุโรป สหรัฐฯ
สินค้านำเข้าสำคัญ	เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ พลังงาน	ตลาดนำเข้าสำคัญ	สหรัฐฯ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น จีน

ความสัมพันธ์อาเซียน-ไทย

บทบาทของไทย	ไทยเป็น ๑ ใน ๕ ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย) นอกจากนี้ ไทยผลักดันให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี ๒๕๓๕ และก่อตั้งการประชุมอาเซียน ว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) เมื่อปี ๒๕๓๗
มูลค่าการค้ารวม	อาเซียนเป็นคู่ค้าอันดับ ๑ ของไทย โดยในปี ๒๕๕๐ มีมูลค่าการค้ารวม ๕๗,๕๕๕.๕ ล้าน USD หรือคิดเป็น ร้อยละ ๑๙.๒ ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของไทย
มูลค่าการลงทุน	มูลค่าการลงทุนจากประเทศในอาเซียนมายังไทยในปี ๒๕๕๙ คิดเป็นมูลค่า ๒,๘๒๒.๑ ล้าน USD โดยสาขาที่

ไทยมี

ศักยภาพ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหาร ผลิตภัณฑ์ยานยนต์ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และสาขาบริการ เช่น การท่องเที่ยว

บริการสุขภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

นักท่องเที่ยว

ในปี ๒๕๕๐ มีนักท่องเที่ยวจากอาเซียนเดินทางเข้ามาในประเทศไทยรวม ๓,๗๕๕,๕๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๙๖

ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด

สถานะวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ

ประเทศที่เป็นภาคีของสนธิสัญญาไมตรี และความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

➤ สนธิสัญญา Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (TAC) หรือ สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดทำขึ้นโดยประเทศสมาชิกอาเซียน ๕ ประเทศ (อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย) เมื่อปี ๒๕๑๙ เพื่อกำหนดหลักการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาค หลักการสำคัญของสนธิสัญญาฯ ได้แก่ (๑) การเคารพในอำนาจอธิปไตย ความเท่าเทียมกัน บูรณภาพแห่งดินแดน (๒) การไม่แทรกแซง กิจการภายใน (๓) การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี (๔) การไม่ใช้หรือขู่ว่าจะใช้กำลัง และ (๕) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน รวมทั้งมีมาตราเกี่ยวกับแนวทางการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี โดยอาศัยกลไกคณะรัฐมนตรี (High Council)^{*} เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในภูมิภาค

➤ ปัจจุบัน ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ ได้เป็นภาคีในสนธิสัญญาดังกล่าวและได้เชิญชวนให้ประเทศนอกภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศคู่เจรจาของอาเซียน และประเทศที่เข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย – แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum) ภาควานูวัตติ TAC ทั้งนี้ การภาควานูวัตติ TAC ของประเทศนอกอาเซียนจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมมาตรการการดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศอื่นๆ ได้

ประเทศที่มีได้เป็นสมาชิกอาเซียน ๑๕ ประเทศ ที่ได้ให้ภาควานูวัตติต่อสนธิสัญญาฯ ตามลำดับมีดังนี้ คือ

- ปาปัวนิวกินี
- จีนและอินเดีย
- ญี่ปุ่น
- ปากีสถาน
- รัสเซียและเกาหลีใต้
- นิวซีแลนด์และมองโกเลีย
- ออสเตรเลีย

^{*} คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยผู้แทนในระดับรัฐมนตรีจากประเทศภาคีของสนธิสัญญา TAC ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศภาคีที่อยู่นอกภูมิภาคแต่เป็นคู่กรณีในข้อพิพาท โดยเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น ประเทศคู่กรณีสามารถแสดงความจำนงค์ที่จะให้คณะรัฐมนตรีเข้ามามีบทบาทในการยุติข้อพิพาทดังกล่าว

- ตีมอร์ตะวันออกและฝรั่งเศส
- ศรีลังกาและบังคลาเทศ
- เกาหลีเหนือ (ประเทศล่าสุด)

นอกจากนี้ ตุรกี แสดงความจำนงที่จะเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา เช่นกัน
ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการรอการแสดงความประสงค์ที่จะให้เข้าร่วมจากสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ

หลักการพื้นฐานของความร่วมมืออาเซียน

• ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้ยอมรับในการปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน อันปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียนซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของอาเซียนที่เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อกลางเดือนธันวาคม 2551 และสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia หรือ TAC) ซึ่งประกอบด้วย

- การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเท่าเทียม บูรณาการแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ประจำชาติของทุกชาติ

- สิทธิของทุกรัฐในการดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซง การโค่นล้ม อธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก

- หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน

- ระวังความแตกต่างหรือข้อพิพาทโดยสันติวิธี

- การไม่ใช้การขู่บังคับ หรือการใช้กำลัง และ

- ความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างประเทศสมาชิก

• นอกจากหลักการข้างต้นแล้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงช่วงก่อนที่กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้ อาเซียนยึดถือหลักการฉันทามติเป็นพื้นฐานของกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายมาโดยตลอด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่อาเซียนจะตกลงกันดำเนินการใดๆ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดทั้งสิบประเทศ จะต้องเห็นชอบกับข้อตกลงนั้นๆ ก่อน

• การที่อาเซียนยึดมั่นในหลักการต่างๆ ข้างต้น โดยเฉพาะหลัก "ฉันทามติ" และ "การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน" หรือที่ผู้สังเกตการณ์อาเซียนเรียกว่า "วิถีทางของอาเซียน" (ASEAN's Way) ในทางหนึ่งนั้น ก็ถือเป็นผลดีเพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่องระบบการเมือง วัฒนธรรม และฐานะทางเศรษฐกิจ มีความ 'สะดวกใจ' ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและดำเนินความร่วมมือในกรอบอาเซียน แต่ในอีกทางหนึ่ง หลัก "ฉันทามติ" และ "การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน" ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในหลายโอกาสว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กระบวนการรวมตัวกันของอาเซียนเป็นไปอย่างล่าช้า รวมถึงทำให้อาเซียนขาดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากถูกมองว่า กลไกที่มีอยู่ของอาเซียนล้มเหลวในการจัดการกับปัญหาของอาเซียนเองที่เกิดขึ้นในประเทศสมาชิกใดประเทศสมาชิกได้ อย่างไรก็ตาม การยึดถือฉันทามติในกระบวนการตัดสินใจของอาเซียน ได้เริ่มมีความยืดหยุ่นมากขึ้นหลังจากที่กฎบัตรอาเซียน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ "กฎบัตร

LIART

อาเซียน") มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2551 เนื่องจากกฎบัตรอาเซียนได้เปิดช่องให้ผู้นำ
ประเทศสมาชิกอาเซียนพิจารณาหาข้อยุติในเรื่องที่ประเทศสมาชิกไม่มีฉันทามติได้

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ

ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน

• ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในด้านอื่นๆ มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ก่อตั้งองค์กร โดยมีการสร้างค่านิยมและบรรทัดฐานทางการเมือง พร้อมทั้งกลไกการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมสันติภาพในภูมิภาคผ่านข้อตกลงต่างๆ ของอาเซียน เช่น

(1) ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ อิสรภาพ และการวางตนเป็นกลาง (พ.ศ.2514) (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration – ZOPFAN) ซึ่งเป็นความตกลงที่ยืนยันถึงเจตนารมณ์ของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนในการทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่เป็นเขตสันติภาพที่มีความกลาง และมีอิสรภาพในการดำเนินนโยบายโดยปลอดจากการแทรกแซงของมหาอำนาจภายนอกอาเซียน

(2) สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. 2519) (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia – TAC) ซึ่งถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดหลักการและปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการดำเนินความสัมพันธ์ของประเทศสมาชิก เช่น หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน การไม่ใช้หรือขู่ว่าจะใช้กำลังในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน การเคารพในเอกราชและอธิปไตยของกันและกัน นอกจากนี้ สนธิสัญญานี้ ยังจัดตั้งกลไกการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีต่อความขัดแย้งที่อาจมีขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกอีกด้วย

(3) ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยทะเลจีนใต้ (พ.ศ. 2535) ซึ่งยืนยันเจตนารมณ์ของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะประเทศที่มีปัญหาข้อพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์เหนือทรัพยากรทางทะเลในทะเลจีนใต้ ที่จะใช้ความอดทนอดกลั้นและไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท และร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์เพื่อใช้ประโยชน์จากสร้างความปลอดภัยในทะเลจีนใต้ รวมถึงการต่อสู้กับภัยโจรสลัด และการป้องกันมลพิษทางทะเล

(4) สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. 2540) (Treaty on the Southeast Asia Nuclear-Weapon Free Zone – SEANWFZ) ซึ่งถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนา ครอบครอง ส่งผ่าน และทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการที่ประเทศสมาชิกจะแข่งขันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ อันจะนำมาซึ่งความไม่มีเสถียรภาพของภูมิภาค

(5) การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือที่รู้จักทั่วไปในนาม ARF (เอ อาร์ เอฟ ซึ่งย่อมาจากชื่อเต็มในภาษาอังกฤษว่า ASEAN Regional Forum) โดยจุดเด่นของการประชุมนี้ ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2537 คือ การเป็นกลไกในเรื่องการเมืองและความมั่นคงเพียงอันเดียวที่เชื่อมประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก รวมถึงสหรัฐฯ จีน รัสเซีย และสหภาพยุโรป เข้าด้วยกัน โดยส่วนใหญ่ ประเด็นที่ที่ประชุมหยิบยกขึ้นหารือกัน ได้แก่ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ การไม่แพร่ขยายของอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงสถานการณ์ในทะเลจีนใต้และคาบสมุทรเกาหลี

• การมีค่านิยมและบรรทัดฐานทางการเมืองและความมั่นคง พร้อมทั้งกลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทำให้ตลอดระยะเวลา 41 ปีที่ผ่านมา อาเซียนสามารถระงับข้อพิพาทไม่ให้ขยายตัวเป็นความตึงเครียดโดยการเจรจาหรือทางการเมืองและการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน อันนำมาซึ่งความสงบสุขและเสถียรภาพในภูมิภาค และเมื่อปี 2546 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้

เห็นชอบให้จัดตั้ง "ประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน" เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาความร่วมมือในด้านนี้ของอาเซียนในอนาคต (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อ "ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน")

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ

ความสำเร็จของอาเซียนและประโยชน์ต่อประเทศไทย

• กว่า 41 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่การก่อตั้งองค์การ ผลงานของอาเซียน ถือได้ว่าประสบความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับจากหลายฝ่ายในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา และด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในภาพรวม สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ด้านการเมืองและความมั่นคง: ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนที่เกิดขึ้น อาทิ สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความตกลงเพื่อสร้างอาเซียนให้เป็นเขตแห่งสันติภาพ อธิปไตยและความเป็นกลาง มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ เสถียรภาพและสันติภาพของภูมิภาค รวมถึงสร้างกลไกในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี สร้างบรรทัดฐานทางการเมืองและความมั่นคงร่วมกัน (เช่น การไม่สะสมอาวุธนิวเคลียร์และการไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา) และช่วยป้องกันความแย้งไม่ให้เกิดขึ้นในภูมิภาค นอกจากนี้ อาเซียนยังประสบความสำเร็จในการดึงดูดประเทศมหาอำนาจหลายประเทศให้เข้าร่วมหรือแลมีความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงร่วมกับอาเซียน โดยเฉพาะการจัดตั้งกลไกการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งถือเป็นด้านการเมืองและความมั่นคงเพียงที่เชื่อมประเทศทั้งสองภูมิภาคเข้าด้วยกันซึ่งมีทั้งสหรัฐฯ จีน รัสเซียและสหภาพยุโรป เข้าร่วมอยู่ด้วย

(2) ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ: อาเซียนได้วางรากฐานของการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคโดยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area) และการมีความตกลงกันทางเศรษฐกิจในด้านอื่นๆ เช่น การคมนาคม การท่องเที่ยว การเงิน และการลงทุน ทั้งนี้ ก็เพื่อเพื่อส่งเสริมให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกโดยเสรี ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน ลดช่องว่างของระดับการพัฒนาของประเทศสมาชิกอาเซียน และส่งเสริมให้อาเซียนสามารถรวมตัวเข้ากับประชาคมโลกได้อย่างไม่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้ก็มีความคืบหน้าเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากราคาสินค้าในหลายรายการที่ผลิตและค้าขายภายในประเทศสมาชิกอาเซียนมีราคาลดลงถูกลง ในขณะที่มีคุณภาพดีขึ้น หรือการที่พลเมืองของหลายประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถไปท่องเที่ยวในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นอีกหลายประเทศโดยไม่ต้องใช้วีซ่า เป็นต้น นอกจากนี้ อาเซียนยังประสบความสำเร็จในการมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศภายนอกภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศหรือกลุ่มประเทศที่เป็นคู่เจรจาของอาเซียน (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อ "กลุ่มประเทศคู่เจรจาของอาเซียน") อีกด้วย

(3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม: อาเซียนมีความร่วมมือกันเป็นจำนวนมากในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม เช่น เรื่องการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากยาเสพติดและโรคเอดส์ การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ และโรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้ต่างก็มีความคืบหน้าเป็นลำดับ อาทิ การมีความตกลงว่าด้วยการแก้ไขปัญหาหมอกควันข้ามชาติที่เกิดจากไฟป่า การมีมาตรการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาโรคซาร์ส และไข้หวัดนก และการดำเนินการเพื่อทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่ปลอดยาเสพติดภายในปี 2558 เป็นต้น

• ในภาพรวม ไทยได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากความร่วมมือด้านต่างๆ ของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์จากการที่ภูมิภาคมีเสถียรภาพและสันติภาพอันเป็นผลจากกรอบความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักลงทุนต่างชาติเดินทางเข้ามาลงทุนและท่องเที่ยวในประเทศไทย การที่ไทยสามารถส่งออกไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนได้มากขึ้น และมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง รวมถึงการมีนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกอาเซียนเดินทางมายังประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการมีกรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของอาเซียน และการที่ไทยสามารถแก้ไข

LIART

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น โรคระบาด เอชไอวี ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ และ
อาชญากรรมข้ามชาติ อันเป็นผลมาจากการมีความร่วมมือทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน ซึ่งหากไม่มีแล้ว ก็คงเป็น
การยากที่ไทยจะแก้ไขปัญหเหล่านี้ได้โดยลำพัง

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ

คำนิยามของสนธิสัญญา

คำว่า สนธิสัญญา หมายถึงความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นทั้งความหมายเฉพาะ ซึ่งหมายถึงความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีชื่อเรียกว่า "สนธิสัญญา" หรือ "Treaty" กับ ความหมายอย่างกว้างที่หมายถึง ความตกลงระหว่างประเทศในลักษณะต่างๆ และมีชื่อที่เรียกต่างๆ กัน อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ได้ให้คำนิยามของสนธิสัญญาในมาตรา 2 (1) (a) ความว่า สนธิสัญญาหมายถึงความตกลงระหว่างประเทศที่กระทำขึ้นระหว่างรัฐเป็นลายลักษณ์อักษร และอยู่ภายใต้บังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะกระทำขึ้นเป็นตราสารฉบับเดียว หรือสองฉบับ หรือ หลายฉบับที่มีความเกี่ยวเนื่อง สัมพันธ์กัน และไม่ว่าจะมีชื่อเฉพาะเรียกว่าอย่างไรก็ตาม in written form and governed by international law, whether embodied in a single

Art. 2(1)(a) "treaty means an international agreement concluded between States instrument or in two or more related instruments and whatever its particular designation"¹

จากบทนิยามดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 จำกัด คำนิยาม สนธิสัญญา เฉพาะสนธิสัญญา ที่กระทำระหว่างรัฐเท่านั้นไม่ได้หมายรวมถึงสนธิสัญญาที่กระทำโดยรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกัน หรือระหว่างองค์การอื่นๆ และไม่ครอบคลุมถึงความตกลงที่มีได้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษร จากบทนิยามดังกล่าวสามารถจำแนกองค์ประกอบของสนธิสัญญาได้ดังนี้

1. สนธิสัญญาเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร ที่กระทำระหว่างคู่ภาคีสองฝ่าย หรือมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไป
2. สนธิสัญญาต้องกระทำโดยคู่ภาคีซึ่งเป็นรัฐ
3. สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศและก้อพันธะทางกฎหมาย
4. สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นอาจจะเป็นตราสารฉบับเดียว สองหรือหลายฉบับเกี่ยวเนื่องกัน

1. สนธิสัญญาเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร ที่กระทำระหว่างคู่ภาคีสองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไป

หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปไม่ได้วางหลักว่าสนธิสัญญาต้องเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป ดังนั้นมาตรา 3 ของอนุสัญญากรุงเวียนนา ดังกล่าวมาแล้วจึงมิได้ปฏิเสธผลบังคับใช้ของความตกลงระหว่างประเทศที่ตกลงด้วยวาจา แม้ว่าอนุสัญญากรุงเวียนนาจะไม่ถือว่าความตกลงที่มีได้

¹ มาตรา 2(1)(a) อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา Brownlie, Ian (1995) *Basic Documents in International Law* fourth edition, Oxford: Oxford University Press. P. 390.

เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสนธิสัญญา อย่างไรก็ตามความตกลงระหว่างประเทศที่เป็นวาจาที่ยึดถือปฏิบัติตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศนี้มีอยู่ไม่มากนัก ซึ่งอาจจะเป็นความตกลงด้วยวาจาสองฝ่ายหรือคำแถลงฝ่ายเดียวก็ได้ ย่อมมีผลบังคับตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ทางปฏิบัติสมัยใหม่ที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกลสนธิสัญญาอาจจะกระทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยรูปแบบที่ทันสมัยเช่น การตกลงเจรจาทาง อีเลคโทรนิค หรือจดหมายอีเลคโทรนิค (e-mail) หรือการส่งข้อความการตกลงทางโทรเลข แฟกซ์ เทลเลกซ์ หรือแม้กระทั่งการบันทึกข้อความการตกลงในแผ่นดิสก์ แล้วนำมาพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ กรณีทั้งหลายล้วนแต่กระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายเพียงแต่ขอให้มีการลงนามโดยชอบเท่านั้น แม้แต่การลงนามที่กระทำโดยวิธีอีเลคโทรนิค (Electronic signature) หรือกระทำโดย Smart Card เช่นกรณีประธานาธิบดีคลินตันทำ ความตกลง (Communique on electronic commerce) กับนายกรัฐมนตรี Ahern แห่ง Irish โดยใช้อีเลคโทรนิค ซึ่งมีผลบังคับสมบูรณ์ในฐานะสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ²

อนึ่ง มาตรา 102 ของกฎบัตรสหประชาชาติระบุให้มีการจดทะเบียนสนธิสัญญาโดยสำนักเลขาธิการใหญ่สหประชาชาติ ดังนั้นความตกลงด้วยวาจาจึงไม่ถูกครอบคลุมเป็นสนธิสัญญาในบทบัญญัติดังกล่าว แต่ขอให้ระลึกว่าไม่กระทบถึงผลบังคับทางกฎหมายของความตกลงดังกล่าว

2. สนธิสัญญาต้องกระทำโดยคู่ภาคีซึ่งเป็นรัฐ

เดิมทีคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศมุ่งให้ครอบคลุมสนธิสัญญาที่กระทำโดยภาคีที่เป็นบุคคลระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึงรัฐ และ องค์การระหว่างประเทศด้วย แต่ในท้ายที่สุดก็จำกัดขอบเขตเฉพาะสนธิสัญญาระหว่างรัฐเท่านั้น โดยเหตุผลหลักๆ 3 ประการ คือ แนวทางปฏิบัติของรัฐและองค์การระหว่างประเทศมีความแตกต่างกันมาก การประมวลกฎหมายเกณฑ์ที่แตกต่างเข้าด้วยกันย่อมกระทำได้ยากและอาจจะทำให้ต้องกำหนดกรอบอย่างกว้างๆ จนอาจขาดความแน่นอนชัดเจน และรัดกุม ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการประมวลหลักกฎหมายสนธิสัญญาเพื่อความแน่นอนรัดกุม ประการที่สอง แนวทางปฏิบัติขององค์การระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญายังไม่ชัดเจนพอที่จะจัดทำเป็นประมวลในขณะที่จัดทำอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 ได้ และประการที่สาม บางรัฐยังไม่ยอมรับว่าองค์การระหว่างประเทศควรมีสติธิ และหน้าที่ในประชาคมระหว่างประเทศมากนัก เพราะยังถูกจำกัดโดยอำนาจหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ และความสามารถขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งได้รับมอบจากรัฐตามธรรมนูญก่อตั้งอีกทีหนึ่ง

มีข้อนำพิจารณาประการหนึ่งเกี่ยวกับการทำความตกลงระหว่างรัฐกับองค์การธุรกิจเอกชนว่า ความตกลงดังกล่าวเป็นสนธิสัญญาหรือไม่นั้น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินไว้ในคดี

² Aust, Anthony (2000) *Modern Treaty Law and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press. p. 16. ดู Section 5 of the UK Arbitration Act 1996 (ILM (1997), p.165.

*Anglo-Iranian Oil Company*³ ระหว่างอังกฤษกับอิหร่านว่าข้อตกลงการให้สัมปทานน้ำมันของรัฐแก่บริษัทเอกชนต่างประเทศนั้นไม่ใช่สนธิสัญญา ทั้งนี้เพราะรัฐบาล หรือประเทศที่บริษัทเอกชนสังกัดอยู่มิใช่คู่สัญญา หรือภาคีของความตกลงดังกล่าว แม้ในบางกรณีความตกลงระหว่างรัฐกับเอกชนได้ระบุไว้ว่าการตีความข้อตกลงที่กระทำขึ้นนั้นให้เป็นที่ไปตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม ก็หาทำให้ข้อตกลงดังกล่าวมีฐานะเป็นสนธิสัญญาแต่ประการใดไม่⁴

3. สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศและก่อกำเนิดพันธะทางกฎหมาย

ความหมายของสนธิสัญญาที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น หมายความว่าความรวมถึงการมีเจตนารมณ์ ที่จะก่อให้เกิดพันธกรณีที่บังคับได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ การขาดเจตนารมณ์ดังกล่าวเป็นสาระสำคัญที่ทำให้ความตกลงไม่เป็นสนธิสัญญาได้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินในคดี *Aegean Sea Continental Shelf Case* ว่า การเจรจาตกลงระหว่างกรีซ และตุรกี ซึ่งขาดเจตนารมณ์ที่จะให้มีผลผูกพันตามกฎหมายตั้งแต่ต้นนั้น หาทำให้ความตกลงมีฐานะทางกฎหมายเป็นสนธิสัญญาไม่ ทั้งนี้เพราะการพิจารณาว่าข้อตกลง หรือการเจรจาใดเป็นสนธิสัญญาหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาดังแต่สถานการณ์แวดล้อม เจตนาในการเจรจาตกลงตั้งแต่แรก ถ้อยคำที่แต่ละฝ่ายหยิบยกมาพิจารณาในภายหลังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานะของการเจรจาได้ จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ที่จะผูกพันตามกฎหมายเป็นสาระสำคัญและถือว่าเป็นหัวใจของการที่คู่ภาคียินยอมให้ความตกลงนั้นอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายนั่นเอง

พันธะทางกฎหมายของสนธิสัญญาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และมีความแตกต่างจากความตกลงที่มุ่งผลทางการเมือง หรือด้านอื่น สนธิสัญญาย่อมก่อสิทธิทางกฎหมายระหว่างคู่ภาคีทั้งนี้ เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้น

4. สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นอาจจะเป็นตราสารฉบับเดียว สองหรือหลายฉบับเกี่ยวเนื่องกัน

ถึงแม้ว่ารูปแบบของสนธิสัญญาที่เป็นตราสารฉบับเดียวจะเป็นรูปแบบที่เป็นทางการและเป็นที่ยอมรับกันมาช้านาน แต่ทางปฏิบัติในการทำสนธิสัญญา หรือความตกลงในลักษณะอื่นก็เป็นที่ยอมรับมากขึ้น และยึดถือปฏิบัติต่อมา เช่นการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร หรือเป็นจดหมายโต้ตอบกัน ความแตกต่างหลากหลายทั้งในรูปแบบ และชื่อของสนธิสัญญา ความตกลง ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระดับความสำคัญ ผู้ทำสนธิสัญญา เนื้อหาสาระ ภาคีของสนธิสัญญา

³ *Anglo-Iranian Oil Company (United Kingdom v. Iran) (Preliminary objections)* ICJ Reports (1952), p.93 at p. 112.

⁴ *The Libyan Oil Arbitrations*, BYIL (1982), pp.27-81.

จำนวนคู่สัญญา เรื่องที่ตกลงกัน และเจตนาของคู่ภาคีที่ประสงค์ให้ความตกลงระหว่างประเทศที่ทำขึ้นนั้นมีชื่ออย่างไร แต่ขอให้เข้าใจว่าไม่ว่าจะมีชื่ออย่างไรไม่ได้ทำให้สถานทางกฎหมายของความตกลงนั้นแตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้ฐานะของตราสารนั้นต่างกันแต่อย่างใด

นอกจากการพิจารณาถึงองค์ประกอบทั้งสี่ประการของสนธิสัญญาแล้ว มีประเด็นที่ขอนำมาพิจารณา ณ ที่นี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่การเข้าใจสาระของสนธิสัญญาโดยสรุปดังนี้ คือ

1. คำว่า "สนธิสัญญา" เป็นคำที่ใช้ทั่วไปสำหรับความตกลงระหว่างประเทศ ที่ผูกพันรัฐ แต่ไม่ได้จำกัดความหมาย ที่หมายถึงชื่อเฉพาะอันเป็นรูปแบบหนึ่งของสนธิสัญญา กล่าวโดยสรุปคือ สนธิสัญญา มีความหมายอย่างกว้างที่หมายถึงความตกลงหลากหลาย รูปแบบที่กระทำขึ้นระหว่างประเทศ ระหว่างรัฐ และความหมายอย่างแคบที่หมายถึงความตกลงที่เรียกว่าสนธิสัญญาซึ่งเป็นชื่อเฉพาะประเภทหนึ่งของสนธิสัญญา
2. ตราสารใดจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นสนธิสัญญาหรือไม่ ไม่ได้อยู่ที่ชื่อของตราสารนั้นๆ แต่อยู่ที่การแสดงเจตนาของคู่ภาคีของตราสารนั้นๆมากกว่า
3. ถึงแม้สนธิสัญญาใดที่ไม่ได้อยู่ภายใต้บทนิยามว่า "สนธิสัญญา" ตามอนุสัญญากรุงเวียนนา ก็ได้ถูกกระทบกระทั่งถึงความมีผลบังคับตามกฎหมายของตราสารนั้นๆ
4. สนธิสัญญาระหว่างประเทศอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นตราสารใดที่คู่สัญญาประสงค์ที่จะอยู่ภายใต้บังคับตามกฎหมายภายในของรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น จึงไม่ถือเป็นสนธิสัญญาแม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นรัฐก็ตาม
5. สนธิสัญญาอาจจะกระทำโดยตัวแทนรัฐในหลายระดับ เช่น ประมุขของรัฐ หัวหน้ารัฐบาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ หรือตัวแทนประเทศระดับรัฐมนตรี หรือระดับเจ้าหน้าที่ หากเป็นผู้มีอำนาจโดยชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ถือว่าเป็นตัวแทนรัฐที่สามารถทำสนธิสัญญาผูกพันรัฐได้ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นประมุขของรัฐ เสมอไป

ที่มา : กระบวนการทำสนธิสัญญา โดย รศ.ดร.ลาวัญญ์ ถนัดศิลปกุล

ประเภทของสนธิสัญญา

การจำแนกประเภทของสนธิสัญญาอาจจะพิจารณาได้หลายลักษณะ กล่าวคือ การจำแนกโดยจำนวนผู้เข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญา การจำแนกตามสถานะของผู้เข้าทำสนธิสัญญา การจำแนกตามชื่อของสนธิสัญญา การจำแนกตามลักษณะของสนธิสัญญา ที่เรียกว่าเป็น "Law-making Treaty" ซึ่งหมายถึงสนธิสัญญาที่เป็นบ่อเกิดของกฎหมาย อันที่จริงสนธิสัญญาทุกฉบับที่กระทำขึ้นโดยชอบตามกฎหมายก็ถือว่าเป็น "Source of Law" ทั้งสิ้น แต่สนธิสัญญาที่มีฐานะเป็น "Law-making treaty" จะมีบทบาทในการวางหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นต้น นักกฎหมายบางท่านก็เห็นว่าการจำแนกประเภทของสนธิสัญญาไม่ค่อยจะเป็นสิ่งสำคัญมากนัก⁵ อย่างไรก็ตามการจำแนกประเภทสนธิสัญญาที่นับว่ามีความสำคัญคือ สนธิสัญญาทวิภาคี กับ สนธิสัญญาพหุภาคี ซึ่งมีนัยอันสำคัญเนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศที่ปรับใช้กับกรณีทั้งสองมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ความผูกพัน และความสัมพันธ์ระหว่างคู่ภาคีซึ่งมีอยู่หลายฝ่ายนั่นเอง

ก่อนที่จะอธิบายโดยละเอียดเกี่ยวกับประเภทของสนธิสัญญา ควรจะได้ทราบเกี่ยวกับองค์ประกอบของสนธิสัญญาด้วย เนื่องจากองค์ประกอบของสนธิสัญญา (Parts of treaties) มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเภทของสนธิสัญญาด้วย แม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศจะไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับลำดับแห่งองค์ประกอบของสนธิสัญญาก็ตามแต่ในสนธิสัญญาที่เป็นทางการมักจะมีลำดับแห่งประกอบของสนธิสัญญาดังนี้ คือ ลำดับแรกจะเป็นชื่อของสนธิสัญญา ดังที่ท่านจะได้ศึกษาต่อไป โดยลำดับว่าสนธิสัญญาอาจจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการตั้งแต่ประเภทของสนธิสัญญา ผู้ลงนามในสนธิสัญญา วัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา ลักษณะของสนธิสัญญา และสาระัตถะของสนธิสัญญา เป็นต้น ลำดับต่อมาจะเป็นส่วนที่เรียกว่า ส่วนอารัมภบท (Preamble) อันเป็นส่วนแรก หรือส่วนที่หนึ่งของสนธิสัญญา ซึ่งมักจะระบุเกี่ยวกับรายละเอียดของคู่ภาคีในสนธิสัญญา รวมทั้งบางครั้งอาจจะระบุเกี่ยวกับผู้แทน หรือตัวแทนของคู่ภาคีที่มาเจรจา หรือลงนามด้วย และจะระบุเกี่ยวกับเจตนารมณ์ แรงจูงใจ หรือเหตุผลในการที่รัฐมาร่วมลงนามทำสนธิสัญญากัน ลำดับที่สามอันเป็นส่วนที่สองของสนธิสัญญาจะประกอบด้วยตัวชัลบทหรือมาตราต่างๆของสนธิสัญญาที่เป็นหลักการที่สำคัญซึ่งจะมีข้อบทหลายมาตราด้วยกัน และในบางกรณีอาจจะต้องมีบทที่เป็นภาคผนวกเสริมตัวบทหลักของสนธิสัญญา และ ลำดับต่อไป หรือส่วนที่สามของสนธิสัญญาซึ่งมักจะเรียกว่าเป็นส่วนท้ายของสนธิสัญญา (Final Clause) จะประกอบด้วยบทบัญญัติย่อยเบ็ดเตล็ดต่างๆ ว่าด้วยเรื่องระยะเวลาความผูกพันของสนธิสัญญา การให้สัตยาบัน หรือการรับรอง การภาคยานุวัติของรัฐอื่นๆ หรือการมีผลผูกพันต่อรัฐที่สาม และลำดับสุดท้าย คือ

⁵ Jennings and Watts (eds.) (1992) *Oppenheim's International Law*. 9th edition.

ส่วนท้ายสุดของสนธิสัญญาเป็นส่วนที่ว่าด้วยการแสดงตนผูกพันต่อสนธิสัญญาประกอบด้วย การลงนามในสนธิสัญญาของตัวแทนผู้มีอำนาจ หรือผู้มีอำนาจทำสนธิสัญญา อย่างไรก็ตามลำดับ แห่งองค์ประกอบของสนธิสัญญาเหล่านี้ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ในอดีตอาจจะมีสนธิสัญญา หลายฉบับที่มีส่วนของสนธิสัญญาในส่วนที่เป็นความลับแนบท้ายผนวกเข้ากับสนธิสัญญา และเป็น ส่วนหัวใจของสนธิสัญญาด้วย แต่ทางปฏิบัตินี้ได้หายไป ทั้งนี้เนื่องจากขั้นตอนในการที่จะต้องลง ทะเบียน หรือจดทะเบียนสนธิสัญญากับสหประชาชาติ และการตีพิมพ์เผยแพร่สนธิสัญญาที่กระทำขึ้น นั้นเอง การที่จะต้องมาพิจารณาส่วนองค์ประกอบของสนธิสัญญาเนื่องจากประเด็นปัญหาที่จะต้อง พิจารณาว่าสิ่งที่กระทำขึ้นระหว่างภาคีของสนธิสัญญาส่วนใดที่จะถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ สนธิสัญญานั้นเอง บางกรณีอาจจะมีการทำเอกสารแนบท้ายสนธิสัญญาเดิม จะถือได้หรือไม่ว่า เอกสาร หรือความตกลงใดๆที่กระทำต่อมาเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาที่กระทำต่อกันมาแล้ว และจะ มีขอบข่ายการบังคับใช้ได้เพียงใด เป็นไปตามเงื่อนไขข้อบังคับเดิมได้หรือไม่อย่างไร⁶

1. ประเภทของสนธิสัญญาที่จำแนกโดยจำนวนผู้เข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญา

ก. สนธิสัญญาทวิภาคี (Bilateral Treaties) หมายถึง สนธิสัญญาสองฝ่าย กล่าวคือคู่ภาคีมี สองฝ่าย หรือสนธิสัญญาที่กระทำระหว่างสองรัฐ เช่นสนธิสัญญาความร่วมมือทางด้านการค้า เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางการเมือง ความร่วมมือทางด้านเทคโนโลยี ความร่วมมือทางด้านการ ศาสด และกฎหมาย เป็นต้น

ข. สนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaties) หมายถึงสนธิสัญญาที่มีภาคีของสนธิสัญญา มากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป เช่นสนธิสัญญาความร่วมมือระดับภูมิภาคทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากเช่นสนธิสัญญาก่อตั้งสหภาพยุโรป ซึ่ง เดิมทีจัดตั้งเป็นประชาคมเศรษฐกิจยุโรป สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือที่เรียกว่า NATO (North Atlantic Treaty Organization) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาร่วมป้องกัน ไม่ว่าภาคีใดถูกรุกรานด้วยกำลังภาคี ทุกฝ่ายจะเข้าช่วยป้องกันการรุกราน สมาชิกของสนธิสัญญาดังกล่าวจำกัดเฉพาะภูมิภาค นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างสนธิสัญญาที่เป็นที่รู้จักกันดีอีกมากมายเช่น กติกาสัญญาออร์ซอ (Warsaw Pact) เป็นต้น

ข้อสังเกต อนุสัญญากรุงเวียนนา 1969 ครอบคลุมสนธิสัญญา 2 ประเภทนี้เท่านั้นไม่รวมถึง คำประกาศฝ่ายเดียว ซึ่งมีผลผูกพันตามกฎหมายได้เช่นกันเพียงแต่ไม่รวมอยู่ในบทนิยามของ อนุสัญญาฉบับนี้เท่านั้น

⁶ เช่นคดี Ambatielos ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินว่า ความตกลงที่ผนวกเข้ากับสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษ กับ กรีซในปี 1926 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับกลไกใน การยุติข้อพิพาทระหว่างคู่ภาคีที่ให้กระทำโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการนั้น ซึ่งได้อ้างอิงถึงสนธิสัญญาที่กระทำต่อกันในปี 1886 นั้น ภายใต้สถานการณ์ของคดีดังกล่าวให้ถือได้ว่าเป็นไปตามผลของสนธิสัญญาปี 1886 และให้ถือว่าความตกลงส่วนที่ผนวกเข้ากับสนธิสัญญาปี 1926นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว และย่อมมีผลผูกพันคู่ภาคีของสนธิสัญญาดังเดิมนั้น

2. ประเภทของสนธิสัญญาที่พิจารณาจากสถานะของผู้เข้าร่วมทำสนธิสัญญา

การตกลงทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศอาจจะกระทำโดยบุคคลระดับต่างๆ กันได้เพียงแต่บุคคลดังกล่าวจะต้องมีอำนาจหน้าที่ทำสนธิสัญญาได้โดยมีกฎหมายรับรอง และผูกพันรัฐได้ สถานะของบุคคลที่ทำสนธิสัญญามีส่วนช่วยบ่งชี้ลักษณะความสำคัญของสนธิสัญญา และตามกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญานั้น บุคคลฐานะต่างๆ ที่ทำสนธิสัญญาย่อมมีระเบียบ ปฏิบัติ และพิธีการที่แตกต่างกันไปด้วย การจำแนกประเภทของสนธิสัญญาตามสถานะของผู้เข้าร่วมทำสนธิสัญญา จำแนกได้ดังนี้

- ก. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยประมุขของรัฐ (Heads of States)** สนธิสัญญาที่กระทำโดยประมุขของรัฐถือเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐซึ่งมีประมุขของรัฐเป็นอัครภาคีผู้ทำสัญญา (High Contracting Parties) เช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีอังกฤษ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การทำสนธิสัญญาประเภทนี้ไม่ค่อยมีบ่อยมากนัก มักจะใช้ในกรณีที่มีการทำความตกลงที่สำคัญพิเศษ เช่น สนธิสัญญา (Treaty) หรือ อนุสัญญา (Convention) ที่มีความสำคัญมากๆ
- ข. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยรัฐ (Inter-States)** เป็นสนธิสัญญาที่มุ่งให้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐซึ่งมีความสำคัญ และผู้ลงนามจะเรียกว่าภาคีเช่นความตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศด้านต่างๆระหว่างรัฐคู่ภาคี ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น
- ค. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยรัฐบาล (Inter-Governments)** เป็นความตกลงระหว่างรัฐบาล เช่น ความร่วมมือทางเทคนิค หรือความร่วมมือที่เป็นผลจากความตกลงหลักในสนธิสัญญาระหว่างรัฐ เป็นต้น
- ง. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยรัฐมนตรี** เป็นสนธิสัญญาที่มีการเจรจา และลงนามโดยรัฐมนตรีของประเทศที่ร่วมในสนธิสัญญา โดยทั่วไปคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ และมักจะกระทำโดยคณะผู้แทน
- จ. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยหน่วยงานของรัฐ (Inter -Department)** เป็นสนธิสัญญาที่กระทำโดยตัวแทนของหน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบในเรื่องที่เจรจา ตกลงกัน
- ฉ. **สนธิสัญญาที่กระทำโดยประมุขของรัฐบาล (Political Heads)** เป็นสนธิสัญญาที่มีความสำคัญพอสมควร มักเป็นเรื่องความตกลงทางการเมืองระหว่างประมุขของรัฐบาล เช่นสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต รัสเซียเกี่ยวกับระบบต่อต้านขีปนาวุธ (Treaty on Anti-Ballistic

Missile System) ซึ่งลงนามระหว่างประธานาธิบดีนิกสัน และเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ นายเลโอนิด เบรซเนฟ⁷ นอกจากนี้ก็ได้แก่ความตกลงมิวนิค (Munich Agreement) ลงนามโดยนายกรัฐมนตรีอังกฤษ และฝรั่งเศส (นายแชมเบอเลน กับ นายดาลาดิเอ) ฝ่ายหนึ่ง กับผู้นำของประเทศเยอรมนี และอิตาลี (ฮิตเลอร์และมุสโสลินี) อีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

3. ประเภทของสนธิสัญญาที่พิจารณาจากชื่อต่างๆที่ใช้เรียก

สนธิสัญญาอาจมีชื่อเรียกต่างๆ ตามลักษณะและความสำคัญของสนธิสัญญา ซึ่งจำแนกชื่อเฉพาะต่างๆของสนธิสัญญาตามประเภทได้ดังนี้

1. สนธิสัญญา (Treaty) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญเป็นทางการที่กระทำโดยรัฐ มักเป็นข้อตกลงทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะพิเศษ เช่น สนธิสัญญามิตรภาพ สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) สนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป สนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมยุโรป เป็นต้น แต่เดิมสนธิสัญญาใช้เฉพาะความตกลงที่กระทำระหว่างประมุขของรัฐ แต่ปัจจุบันได้ขยายไปถึงความตกลงระหว่างรัฐบาล
2. อนุสัญญา (Convention) ใช้สำหรับเอกสารความตกลงทางการที่มีลักษณะพหุภาคี หรือเอกสารความตกลงที่ร่างขึ้นโดยองค์การของ สถาบันระหว่างประเทศ ความตกลงเช่นนี้มุ่งให้มีลักษณะเป็นการสร้างกฎเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้น หรือเป็นการประมวลกฎหมาย แต่มีบางกรณีที่ใช้คำว่าอนุสัญญาสำหรับความตกลงทวิภาคี
3. พิธีสาร (Protocol) เป็นความตกลงซึ่งมีลักษณะเป็นทางการน้อยกว่าสนธิสัญญา หรืออนุสัญญา และมีข้อความตกลงที่กระทำขึ้นโดยประมุขของรัฐ โดยทั่วไปหมายถึงเอกสารดังต่อไปนี้ เช่น พิธีสารลงนาม (Protocol of signature) ซึ่งเป็นเอกสารเสริมอนุสัญญา และร่างโดยผู้ร่วมเจรจา เอกสารเสริมได้แก่

ก. เอกสารเสริมอนุสัญญา ซึ่งร่างโดยผู้ร่วมเจรจา บางครั้งเรียกว่าพิธีสารลงนาม (Protocol of signature) มักเป็นเอกสารภาคผนวก เอกสารที่ตีความสนธิสัญญา ข้อบัญญัติของสนธิสัญญา บทบัญญัติแทรกเสริม ซึ่งมีความสำคัญไม่มาก บทบัญญัติทางการซึ่งมิได้ปรากฏในอนุสัญญา หรือข้อสงวนที่กระทำโดยภาคีที่

⁷ แต่เนื่องจากปัจจุบันสถานภาพทางกฎหมายของประเทศสหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จึงเป็นปัญหาในทางกฎหมายว่าสนธิสัญญาดังกล่าวจะมีผลบังคับกันอย่างไร หรือไม่ เนื่องจากคูภาคี สันตทานะทางกฎหมายในฐานะสหภาพอันมีเครือบริวารภายใต้การกำกับดูแลของสหภาพโซเวียต และประเทศบริวารเหล่านี้ได้ เป็นอิสระมีอำนาจอธิปไตยของตนเอง ในช่วงที่สหภาพโซเวียตล่มสลายใหม่ๆ ตัวแทนรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้พยายามติดต่อเพื่อให้ประเทศที่เคยเป็นประเทศบริวารของสหภาพโซเวียตลงนามในสนธิสัญญาด้วยตนเอง แต่ในทางกฎหมายก็ไม่อาจจะทดแทนฐานะของคู่สัญญาเดิมได้ ก็จะกลายเป็นสนธิสัญญาทวิภาคีแต่ละคู่ที่มาลงนามใหม่กับสหรัฐอเมริกา

ลงนาม พิธีสารแก้ไขสนธิสัญญาพหุภาคีต่างๆ เมื่อมีการให้สัตยาบันอนุสัญญา จะมีผลเป็นการให้สัตยาบันพิธีสารไปด้วยในตัว

ข. เอกสารเสริมอนุสัญญา แต่มีลักษณะเอกเทศ และใช้ปฏิบัติโดยการให้สัตยาบัน เช่นพิธีสารกรุงเฮก ค.ศ. 1930 ว่าด้วยการไร้สัญชาติ ซึ่งลงนามในขณะเดียวกับที่มีการลงนามอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการขัดกันของกฎหมายสัญชาติ ค.ศ. 1930

ค. สนธิสัญญาเอกเทศ

ง. บันทึกความเข้าใจ ซึ่งปกติเรียกว่า บันทึกการเจรจา (Proces – Verbal)

4. ความตกลง (Agreement) เป็นเอกสารซึ่งมีลักษณะเป็นทางการน้อยกว่าสนธิสัญญาหรืออนุสัญญา โดยทั่วไปมิได้กระทำโดยประมุขของรัฐ ปกติใช้สำหรับความตกลงที่มีขอบเขตจำกัด หรือมิได้มีลักษณะถาวรนัก มีภาคน้อยกว่าอนุสัญญา มักใช้สำหรับความตกลงที่มีลักษณะเทคนิค หรือบริหาร ซึ่งลงนามโดยตัวแทนของหน่วยงานของรัฐ และไม่จำเป็นต้องมีการให้สัตยาบัน แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศด้วย เช่น ความตกลงระหว่าง สหราชอาณาจักร นอร์เวย์ และ สหภาพโซเวียต รัสเซีย ว่าด้วยการจับปลาออกในมหาสมุทรอาร์กติกตะวันออกเฉียงเหนือ (Agreement between the United Kingdom, Norway and the Soviet Union on the Regulation of the Fishing of Cod of North-East Arctic (Arcto-Norwegian) ลงนามเมื่อ 15 มีนาคม 1974 เป็นต้น
5. บันทึกหรือหนังสือแลกเปลี่ยน (Exchange of Notes or Letters) เป็นวิธีที่ไม่เป็นทางการ โดยรัฐแสดงเจตนารมณ์ว่าต้องการผูกพันกับความตกลงบันทึกความเข้าใจบางอย่าง หรือยอมรับพันธกรณีบางอย่าง อาจจะกระทำโดยผ่านผู้แทนทางการทูตหรือผู้แทนทหาร โดยปกติไม่มีการให้สัตยาบัน บางครั้งอาจมีบันทึกแลกเปลี่ยนในลักษณะพหุภาคีก็ได้ เช่นบันทึกแลกเปลี่ยนระหว่าง สหราชอาณาจักรกับประเทศอื่นๆ ในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่าการแก้ไขความตกลงเรื่องบริการทางอากาศ⁸ การฝึกอบรมกองทัพ สหราชอาณาจักรในแคนาดา⁹ การขยายเวลาสนธิสัญญาทางการค้าและการภาษี¹⁰ เป็นต้น
6. ข้อตกลง (Arrangement) มักใช้ในเรื่องความตกลงที่มีลักษณะชั่วคราว หรือเฉพาะกาล
7. บันทึกการเจรจา (Proces – Verbal) เดิมหมายถึงการสรุปขั้นตอนและผลการประชุมทางการทูต แต่ในปัจจุบันหมายถึงบันทึกสาระสำคัญ ข้อตกลงระหว่างภาคี การบันทึกการ

⁸ อังกฤษทำสัญญากับเชียวเลโอน เมื่อวันที่ 5 เมษายน 1962

⁹ อังกฤษทำสัญญากับแคนาดา

¹⁰ อังกฤษทำสัญญากับประเทศไทย เมื่อ วันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1937

เจรจา นอกจากนี้ยังใช้บันทึกการแลกเปลี่ยน หรือการให้สัตยาบัน การทำข้อตกลงทางการบริหารที่ไม่สำคัญนัก หรือกรณีการเปลี่ยนแปลงอนุสัญญาเล็กๆ น้อยๆ ทั่วๆ ไป ไม่มีการให้สัตยาบัน

8. ข้อบัญญัติ หรือธรรมนูญ (Statute) ปกติใช้ในกรณีต่อไปนี้

- ก. ประมวลกฎหมายเกณฑ์หรือข้อบังคับ เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันระหว่างประเทศ เช่นธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศปี ค.ศ. 1945
- ข. ประมวลกฎหมายที่กำหนดโดยการตกลงระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ภายในอาณาบริเวณเฉพาะแห่ง ภายใต้การควบคุมดูแลระหว่างประเทศ เช่น Statute of the Sanjak of Alexandra 1937
- ค. เอกสารแนบท้ายอนุสัญญา ซึ่งกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์บางอย่าง สำหรับใช้ปฏิบัติ เช่น Statute on Freedom of Transit ซึ่งเป็นเอกสารผนวกอนุสัญญาว่าด้วยเสรีภาพในการเดินทางผ่านแดนที่เมืองบาเซิลนา ปีค.ศ. 1921 (Convention on Freedom of Transit, 1921)

9. ปฏิญญา (Declaration) ใช้ได้ในหลายสถานการณ์ คือ

- ก. ความแตกต่างอย่างเป็นทางการ ซึ่งมุ่งให้เกิดพันธะผูกพัน เช่นปฏิญญาปารีส (Declaration of Paris 1856) ซึ่งเป็นความตกลงที่มุ่งนิยามกฎหมายแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าด้วยการปิดกั้น (Blockade) และของต้องห้าม (Contraband)
- ข. เอกสารไม่เป็นทางการ ซึ่งผนวกสนธิสัญญา หรืออนุสัญญา แสดงการตีความ บทบัญญัติของสนธิสัญญา หรืออนุสัญญานั้น
- ค. ความตกลงไม่เป็นทางการเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่สำคัญนัก
- ง. มติจากการประชุมทางการทูต ซึ่งประกาศหลักการบางประการ หรือข้อกำหนดให้ทุกรัฐถือปฏิบัติ เช่น ปฏิญญาห้ามการใช้กำลังบังคับทางทหาร การเมือง หรือเศรษฐกิจในการทำสนธิสัญญา (Declaration on the Prohibition of Military, Political or Economic coercion in the Conclusion of Treaties) ซึ่งที่ประชุมกรุงเวียนนารับรองเกี่ยวกับกฎหมายสนธิสัญญา

10. บันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่ปัจจุบันนี้มีการนำมาใช้อย่างมาก และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับชื่อดังกล่าว เพราะมีบุคคลจำนวนมากที่ไม่เข้าใจในสถานะของบันทึกความเข้าใจ หรือ MOU ดังกล่าว เนื่องจากในบางกรณี MOU มีสถานะเป็นสนธิสัญญา แต่ในบางกรณี

LIART

MOU มิใช่สนธิสัญญา¹¹ อีกทั้งภาคเอกชนได้นำเอาชื่อ MOU มาใช้ในการทำความตกลงเป็นจำนวนมากระดับเอกชน ซึ่งมิใช่สนธิสัญญาแต่อย่างใด ดังนั้นพึงเข้าใจว่าอย่าด่วนสรุปเมื่อเห็นชื่อ MOU ว่า เป็น หรือ ไม่เป็นสนธิสัญญาเพียงเพราะเห็นชื่อ MOU ด้วยเหตุว่าสนธิสัญญาที่กระทำในลักษณะMOUมีบ่อยครั้งที่ถูกนำไปจดทะเบียนในฐานะสนธิสัญญา¹² แต่ขอให้พิจารณาให้ถ่องแท้ถึงเจตนารมณ์ของคู่ภาคีในตราสารดังกล่าว ตลอดจนถ้อยคำที่ใช้ในตราสารนั้นๆประกอบด้วย

11. ความตกลงชั่วคราว (Modus Vivendi) เป็นเอกสารบันทึกข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งมีลักษณะชั่วคราว หรือเฉพาะการโดยมุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขภายหลัง ปกติใช้ในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่นกระทำในนามของผู้แทนที่ร่วมเจรจา หรือมีการลงนามย่อ และไม่มีการให้สัตยาบัน
12. กรรมสารสุดท้าย (Final Act) เป็นเอกสารซึ่งรวบรวมผลการประชุมขั้นสุดท้ายเพื่อสรุปอนุสัญญา เช่นกรรมสารสุดท้ายของการประชุมกรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ซึ่งเป็นเอกสารสรุปสาระสำคัญของการประชุม ระบุรัฐหรือประมุขของรัฐที่เข้าร่วมประชุม ผู้แทนซึ่งร่วมเจรจา และเอกสารซึ่งที่ประชุมรับรอง นอกจากนี้ยังระบุมติ แถลงการณ์ และข้อเสนอแนะซึ่งที่ประชุมยอมรับแต่ไม่ได้บรรจุไว้เป็นบทบัญญัติของอนุสัญญา บางกรณีกรรมสารสุดท้ายยังระบุการตีความบทบัญญัติในเอกสารทางการซึ่งที่ประชุมรับรองด้วย
13. กรรมสารทั่วไป (General Act) ตราสารชนิดนี้คือสนธิสัญญาทั่วไปนี้เอง แต่อาจมีลักษณะเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่นกรรมสารทั่วไปในการยุติกรณีพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติ (General Act for the Pacific Settlement of International Disputes, 1928) ซึ่งสมัชชาสันนิบาตชาติรับรองในปี ค.ศ. 1928 และต่อมาสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองกรรมสารทั่วไปฉบับแก้ไขในปี ค.ศ. 1949
14. ข้อตกลงของฝ่ายบริหาร (Executive Agreement) เป็นแนวทางปฏิบัติที่ใช้เฉพาะในสหรัฐอเมริกา มีลักษณะแตกต่างไปจากสนธิสัญญาอื่นซึ่งต้องให้สภาที่เนทให้คำปรึกษาและเห็นชอบ โดยคะแนนเสียงอย่างน้อยสองในสาม ก่อนให้สัตยาบัน ข้อตกลงของฝ่ายบริหารนี้ไม่ต้องให้สภาที่เนทรับรอง แต่เป็นพันธะผูกพันระหว่างประเทศซึ่งกระทำโดยฝ่ายบริหารโดยได้รับอนุมัติล่วงหน้าและกระทำภายในกรอบที่สภาครองเกตส์กำหนดให้ หรือ

¹¹ เช่น The Paris Memorandum of Understanding on Port State Control 1982 ILM (1982), p.1

¹² ตัวอย่างของสนธิสัญญาที่กระทำในรูป MOU ได้แก่ Memorandum of Understanding relating to the Implementation of the Guidelines for Transfer of Nuclear-Related Dual - Use Equipment 1992 (ILM (1992), p.1097, Memorandum of Understanding of 1991 on the Avoidance of Overlaps and Conflicts relating to Deep Sea-Bed Areas (UKTS (1991) 52 and UKTS (1995) p.4, Memorandum of Understanding concerning the establishment of the Inter-Organization Programme for the Sound Management of Chemicals 1995(ILM (1995), p.1, และ Iraq - UN Memorandum of Understanding 1998 concerning weapons inspections (ILM (1998), p.501. และดู the Iraq-UN Memorandum of Understanding 1996 (ILM (1996), p. 1097.

บางกรณีไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติเห็นชอบล่วงหน้า หากเป็นเรื่องซึ่งโดยทั่วไปถือว่า อยู่ในขอบเขตอำนาจของประธานาธิบดี หลังจากปี ค.ศ. 1972 ความตกลงระหว่าง ประเทศทำนองนี้ต้องถูกนำเสนอสภาครองเกส ภายใน 60 วันหลังจากใช้ข้อตกลงดังกล่าว เช่น ข้อตกลงตะวันออกไกล (Far Eastern Agreement) ลงนามเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 ณ เมืองยัลตา

15. สนธิสัญญาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีชื่อเรียกสนธิสัญญาเป็น อย่างอื่นอีก เช่น ข้อตกลง (accord) กฎหมาย (Act) ซึ่งใช้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปของ กฎหมายระหว่างประเทศ หรือจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศ บันทึกช่วยจำ (Aide-Memoire) มาตรการ (Articles หรือ Articles of Agreement) เช่น มาตรการความตกลง แห่งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (Articles of Agreement of the International Monetary Fund, 1944) กฎบัตร (Charter) และ ธรรมนูญ (Constitution) ซึ่งเป็นเอกสาร แม่บทขององค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกต่างๆอีก เช่น หนังสือสัญญา (Compact) สาร (Instrument) บันทึก (Memorandum) บันทึกข้อตกลง (Memorandum of Agreement) บันทึกการประชุม (Minute) หรือบันทึกผลการเจรจา (Agreed Minute) ซึ่งใช้บันทึกความเข้าใจที่ไม่สำคัญนัก หรือเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการดำเนินงาน บันทึก วาจา (Note verbal) กติกาสัญญา (Pact) ซึ่งใช้บันทึกข้อผูกพันสำคัญ กฎหมาย สาธารณะ (Public Act) เป็นต้น

สรุปได้ว่าสนธิสัญญามีชื่อเรียกต่างๆ มากมายขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ตั้งแต่ ระดับความสำคัญของสนธิสัญญา จำนวนภาคีของสนธิสัญญา หรือผู้ลงนามในสนธิสัญญา ตลอดจน ประเภทของสนธิสัญญาด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าสนธิสัญญาจะมีชื่อเรียกอย่างไรก็มีผลบังคับตามกฎหมาย ระหว่างประเทศในฐานะสนธิสัญญาทั้งสิ้น สำหรับ คำว่า "สนธิสัญญา" และ "อนุสัญญา" เป็นศัพท์ที่ ใช้เรียกความตกลงระหว่างประเทศที่มีความสำคัญระหว่างรัฐ สนธิสัญญาใช้กับความตกลงระหว่าง สองรัฐหรือจำนวนภาคีไม่มากนัก แต่อนุสัญญา ส่วนใหญ่ใช้กับความตกลงหลายฝ่าย หรือเป็นผลจาก การประชุมระหว่างประเทศที่สำคัญ ซึ่งมีรัฐจำนวนมากเข้าร่วมประชุม หรือความตกลงชนิดที่วางกฎ ระเบียบ หรือกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญากองเวียนนา ค.ศ. 1969 เป็นต้น

ที่มา : กระบวนการทำสนธิสัญญา โดย รศ.ดร.ลาวัญญ์ ถนัดศิลปกุล

LIART

สำนักวิชาการ ให้การบริการทางวิชาการ

๑. ณ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ ให้บริการในวันและเวลาราชการ
 - กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
 - ด้านการเมืองการปกครอง ความมั่นคง การทหาร การยุติธรรม กฎหมายระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อนุญาโตตุลาการ ทรัพย์สินทางปัญญา
 - กลุ่มงานบริการวิชาการ ๒ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๑ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
 - ด้านเศรษฐกิจ พาณิชย์ การเงิน การคลัง การธนาคาร การลงทุน งบประมาณ ประกันภัย อุตสาหกรรม คมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเกษตรและสหกรณ์
 - กลุ่มงานบริการวิชาการ ๓ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
 - ด้านสังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม แรงงานและสวัสดิการสังคม เด็ก สตรี การสาธารณสุข การท่องเที่ยว การกีฬา วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การพลังงาน

๒. ณ จุดบริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (E-knowledge Services) อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๓ ให้บริการในวันและเวลาราชการ สำหรับวันประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้บริการถึงเวลา ๑๙.๓๐ น. โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๘๗๗ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๑๘๗๘

พิมพ์ที่สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ออกแบบปกโดย น.ส.รติมา ศาตตะประภา

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand